

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate, de
Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non
Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Art. II. Vtrum beatitudo essentialiter consistat in operatione intellectûs, vel
voluntatis, aut utriusque?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78232)

idem dixerunt, divina essentia, licet non sit ab intellectu Beatorum expressa, vel producta, fortiter rationem verbi in visione beata: quia actualissimè seipsam repræsentat intellectui Beatorum, & eorum intellectionem in actu secundo terminat. Quare si verbum hoc secundo modo accipitur, fateor quòd potest à solo Deo produci absque influxu & concursu intellectus creati; non quidem extra intellectum, cum de illius essentia sit intellectui vitaliter repræsentare objectum; nec in intellectu non intelligente ob eandem rationem; sed intra intellectum contemplantem objectum, etsi non producentem ipsum verbum: sed inde non sequitur visionem creatam posse pariter à solo Deo produci.

Dices: Qualitas illa producta à solo Deo non esset ejusdem rationis cum qualitate producta ab intellectu; cum ista sit vitalis essentialiter, facta autem illa: Ergo non obtineret rationem verbi.

Respondeo distinguendo Antecedens: non esse ejusdem rationis, comparatione facta ad objectum, nego Antecedens: comparatione facta ad principium, concedo Antecedens: ex quo nullam sequitur prædictam qualitatem non esse verbum in adæquata & propria verbi acceptione, non autem illam non habere rationem verbi improprie & inadæquate sumpti.

Initabis: De essentia verbi in quavis acceptione est, quòd intellectus per illud intelligat; neque intellectus per aliquid non vitale intelligere objectum: Ergo aliquid non vitale habere nequit rationem verbi, quomolibet verbum accipiat.

Respondeo distinguendo Majorem: per illud intelligat tanquam per formam, nego Majorem; tanquam per medium in quo contempletur objectum, concedo Majorem: juxta quam distinctionem, Minor argumenti negantia est simul cum Consequentia.

Ad ultimam probationem nego Antecedens: licet enim Deus terminum augmentationis & nutritionis possit se solo producere, non tamen ipsam augmentationem & nutritionem; quæ cum essentialiter sint actiones vitales, à potentia vitali augmentativa & nutritiva petunt procedere; sicut visio & intellectio à potentia visiva & intellectiva: unde si Deus augeret puerum sine actione virtutis augmentativæ & nutritivæ, non esset ibi augmentatio, neque nutritio, sed mutatio alterius rationis: quemadmodum si ex digito, vel costa mulieris formaret hominem (sicut in paradiso terrestri ex Adami costa Evam formavit) non esset vera generatio, sed alia mutatio diversæ rationis.

quia ut dicitur D. Thomas hic art. 7. Beatitudo formalis in allocatione beatitudinis objectiva consistit: Deus autem, qui est nostra beatitudo objectiva, cum sit bonum spirituale & universalissimum, à nulla potentia sensitiva, sive exteriori, sive interiori attingi potest: Ergo beatitudo nostra formalis in aliqua operatione vite intellectivæ debet consistere. Sed cujus potentia sit illa operatio, an intellectus, vel voluntatis, aut utriusque? gravis est difficultas, & celebris controversia præsertim inter Thomistas & Scotistas, quæ non modicum pulveris in utraque schola excitavit. Ceterum ut debita cum claritate procedamus, & viam præcludamus evasionibus quorundam Recentiorum, qui eludunt hujus disputationis intentum potius, quam elucident, afferentes quæstionem esse de solo nomine, & confundentes statum beatitudinis cum ejus essentia, seu ratione formali.

Diligenter observandum est, aliud esse loqui de beatitudine quoad statum, & aliud quoad essentiam, seu rationem formalem constitutivam illius: loquendo enim de statu, seu perfectione beatitudinis, certum est plures ad illam operationes pertinere, nec solam visionem, nec solum amorem, aut delectationem ad ipsam concurrere, sed omnia etiam, quæ ad reliquas potentias, & naturam subjecti perficiendam & beatificandam conducunt; quia constat in beatitudine potentias tam animæ, quam corporis repleti debere omnibus bonis sibi convenientibus & proportionatis, juxta illud Psal. 102. *Qui replet in bonis desiderium tuum*: sicut homo in statu perfecto non solum requirit unionem animæ & corporis, sed etiam debitam quantitatem pulchritudinem, sanitatem, & alia, quæ ad ipsum perficiendum concurrunt. Loquendo vero de essentia, & ratione formali constitutiva beatitudinis, quæstio est primò, an illa in unica tantum operatione, vel in pluribus ponenda sit? Secundo, supposito quòd in unica & simplici operatione consistat, quæritur ad quam potentiam illa pertineat, an ad intellectum, vel ad voluntatem?

Præterea advertendum est, quòd cum quæstio ista sit prorsus metaphysica, & Scripturæ, Concilia & SS. Patres non definiant, quid in operationibus à Beatis elicitis, & ad beatitudinem concurrentibus, se habeat per modum essentia, quidve per modum proprietatis, & perfectionis concomitantis, aut consequentis; vix aliquid certi haberi potest in hac parte ex Authoritatibus Scripturæ, Conciliorum, & SS. Patrum quæ à quibusdam adduci & accumulari solent. Nam Scripturæ loca, quibus beatitudo gaudium, delectatio, fructio, aliisque nominibus ad voluntatem spectantibus appellatur, possunt à nobis in sensu causali intelligi, & explicari: beatitudo enim est causa perfectissimi gaudij, & summæ delectationis. Vel etiam potest beatitudo dici gaudium, seu delectatio completivè: quia essentia beatitudinis per gaudium, ut per sui proprietatem, completur & perficitur, ut docet S. Thomas hic art. 4. ubi ait beatitudinem ab Augustino vocari *gaudium de veritate*, quia ipsum gaudium est consummatio beatitudinis. Quando vero in Scriptura, vel SS. Patribus, nominibus ad intellectum pertinentibus declaratur, responderi potest à Scoti Discipulis, formalem beatitudinem vocari præ-

ARTICULUS II.

Firma beatitudo essentialiter consistat in operatione intellectus, vel voluntatis, aut utriusque?

§. I.

Quibusdam præmissis referuntur sententia.

¶ X dictis articulo præcedenti constat, beatitudinem formalem consistere in operatione aliqua ab ipso Beato elicita. Unde cum non possit consistere in operatione partis sensitivæ;

suppositivè visionem, aut cognitionem: quia licet in actu voluntatis consistat, supponit tamen cognitionem ex parte intellectus. In quo sensu explicari solent à nostris Thomistis testimonia Scripturæ, in quibus prædestinatio (consistens in actu intellectus) appellatur nominibus pertinentibus ad voluntatem; ut sunt dilectio, electio, & similia: quia scilicet actus imperij (in quo prædestinationis essentia consistit) electionem ex parte voluntatis supponit. Cum ergo ex autoritate Scripturæ, & SS. Patrum nihil firmum haberi possit in hac materia; & illorum testimonia facile possint eludi; ad rationes metaphysicas ex essentia beatitudinis formalis desumptas recurrendum est. Porro ut illarum vis melius percipiatur:

69. Notandum est tertio, ac præ oculis semper habendum, essentiam beatitudinis formalis esse affectionem finis ultimi, seu objecti beatifici: unde illa actio, vel illæ actiones censendæ sunt ad formalem beatitudinem pertinere, quæ essentialiter & formaliter sunt affectio finis ultimi: contra vero illæ, quæ ad rationem affectionis ultimi finis, & objectivæ beatitudinis materialiter, concomitanter, vel accidentaliter se habent, non spectant ad rationem formalem beatitudinis, sed ejus essentiam comitantur, vel subsequuntur. Hoc est unicum fundamentum, quo in hac parte utitur D. Thomas ad explorandam quidditatem & essentiam beatitudinis formalis, ut patet qu. 1. art. 8. & qu. 2. art. 7. & hic art. 1. 3. & 4. ubi ex hoc inferit essentiam beatitudinis in actu intellectus consistere: unde huic principio firmiter adherendum est, & ab illo nullatenus recedendum. His præmissis,

70. Circa resolutionem difficultatis propositæ plures reperio Authorum sententias, quæ tamen ad tres præcipuas reduci possunt. Prima docet beatitudinem formalem plures operationes essentialiter includere, sine quibus illa neque esse, neque concipi potest. Quæ autem sint illæ operationes, non eodem modo explicant Auctores ejusdem sententiæ. Holcot enim in 4. qu. 8. art. 2. asserit, beatitudinem formalem includere plures operationes non solum intellectus & voluntatis, sed etiam sensuum. Verum ille, ut existimo, loquitur de beatitudine quoad statum & perfectionem, non vero quoad ejus essentiam, seu rationem formalem: unde licet nihil dicat à veritate alienum, id tamen, de quo in præfenti est controversia, non attingit. D. autem Bonaventura in 4. dist. 49. art. 1. qu. 5. summendo beatitudinem non pro statu, sed pro essentia, ait illam constare tribus actibus, scilicet visione, amore, & fruitione. Alij ex duplici tantum actu, nempe ex visione & amore illam coalescere ponunt. Ita ex antiquis Hugo Victorinus, Gregorius, & Richardus, & ex modernis Molina, Valentia, Suarez, & Salas. Alij denique illam ex visione & fruitione essentialiter constare existimant. Sic Marsilius in 4. quæst. ultima.

Secunda sententia docet, quod beatitudo essentialiter consistit in unica & simplici operatione, in actu scilicet amoris amicitia, quo diligitur Deus propter se, actu intellectus, nempe visione divinæ essentia præsuppositivè se habente. Hanc tenet Scotus in 4. dist. 49. qu. 4. quem sequuntur ejus Discipuli, & præter eos (inquit Vazquez) nulli ei assentiuntur.

Tertia, huic extreme opposita, in actu intel-

A lectus, visione scilicet divinæ essentia, formalis beatitudinis essentiam adæquatè constituit; & amorem, ac fruitionem, seu delectationem essentialiter illius proprietates ad illam consequentes, & ab ea inseparabiles, affirmat. Ita S. Thomas hic art. 4. & omnes ejus Discipuli, quibus adherent Toftatus, Curiel, Lorca, Vazquez, Granada, Beccanus, & Bellarminus libro 4. de æterna felicitate Sanctorum capite 2.

Eandem sententiam tenet Carthusianus in 4. dist. 49. quæst. 1. illamque tribuit Augustino, Hilario, Bernardo, & alijs Patribus, & refert D. Hieronymum jam beatitudine coronatum apparuisse Augustino, & ei dixisse: *Tota beatitudo nostra est videre, nec est unum nostrum beatorum alio, nisi in quantum faciem Dei tuis claris videt.* Unde et ipse Augustinus in soliloquijs cap. 16. *Hoc est inquit, plena beatitudo; & tota gloriatio hominis, videre faciem Dei sui.* Et 10. de civit. cap. 16. *Ille visio tanta pulchritudinis visio est, & tanto amore dignissima, ut sine hac, quibuslibet alijs bonis præteritum, atque abundantem, non dubitet Plurimum infelicissimum dicere.*

s. II.

Primus dicendi modus refellitur.

C Dico primò: Formalis beatitudo non in pluribus, sed in uno actu consistit.

Hanc conclusionem sic probat Scotus, ubi supra qu. 3. §. ad quæstionem: Beatitudo objectiva est omnino simplex: Ergo beatitudo formalis, quæ illam attingit, & illi debet proportionari, debet etiam eadem simplicitate gaudere, & in unico actu consistere.

Verum hæc ratio nullius est ponderis: nam vel in Antecedenti loquitur de simplicitate objecti beatifici in esse entis, vel de simplicitate illius in esse objecti, per exclusionem multiplicis rationis objectivæ: Si primum, Consequentia est nulla: quia circa objectum entitativè eadem veritari possunt plures actus specie distincti. Si secundum, petit principium, vel ad minus non probat id, quod probandum est: nam illi qui formalem beatitudinem in actu utriusque potentia constituit, duplicem rationem objectivam distinguunt in objecto beatifico, nempe rationem veri respectu intellectus, & rationem boni in ordine ad voluntatem: Ergo ratio illa nullius est roboris.

Secundò alij sic eam probant: Formalis beatitudo debet consistere in perfectissima operatione: At operatio perfectissima solum est una; eo enim ipso quod duæ operationes specie inter se differunt, necessariò una debet esse perfectior altera, cum species se habeant sicut in mensuris, qui in indivisibili consistunt: Ergo nequit formalis beatitudo consistere, nisi in una tantum operatione.

Sed nec ista ratio aperte convincit, nisi aliunde roboretur: si enim per impossibile perfectissima operatio non esset affectio ultimi finis, in illa formalis beatitudo non constitueret: Ergo quod aliqua operatio beatitudo sit, vel non sit, non ex solo perfectionis excessu, sed præcipue ex eo, quod sit, vel non sit affectio ultimi finis, colligi debet. Unde

Probat primò conclusio ratione fundamentali. Illa operatio constituit essentialiter

formalis
beatitudinis
essentiam
adæquatè
constituit
& amorem
ac fruitionem
seu delectationem
essentialiter
illius
proprietates
ad illam
consequentes
& ab ea
inseparabiles
affirmat
Ita S. Thomas
hic art. 4.
& omnes
ejus Discipuli
quibus
adherent
Toftatus
Curiel
Lorca
Vazquez
Granada
Beccanus
& Bellarminus
libro 4.
de æterna
felicitate
Sanctorum
capite 2.
Eandem
sententiam
tenet
Carthusianus
in 4. dist.
49. quæst.
1. illamque
tribuit
Augustino
Hilario
Bernardo
& alijs
Patribus
& refert
D. Hieronymum
jam
beatitudine
coronatum
apparuisse
Augustino
& ei dixisse
Tota
beatitudo
nostra
est
videre
nec
est
unum
nostrum
beatorum
alio
nisi
in
quantum
faciem
Dei
tuis
claris
videt
Unde
et
ipse
Augustinus
in
soliloquijs
cap. 16.
Hoc
est
inquit
plena
beatitudo
&
tota
gloriatio
hominis
videre
faciem
Dei
sui
Et
10.
de
civit.
cap. 16.
Ille
visio
tanta
pulchritudinis
visio
est
&
tanto
amore
dignissima
ut
sine
hac
quibuslibet
alijs
bonis
præteritum
atque
abundantem
non
dubitet
Plurimum
infelicissimum
dicere
s. II.
Primus
dicendi
modus
refellitur
C Dico
primò
Formalis
beatitudo
non
in
pluribus
sed
in
uno
actu
consistit
Hanc
conclusionem
sic
probat
Scotus
ubi
supra
qu. 3.
§. ad
quæstionem
Beatitudo
objectiva
est
omnino
simplex
Ergo
beatitudo
formalis
quæ
illam
attingit
&
illi
debet
proportionari
debet
etiam
eadem
simplicitate
gaudere
&
in
unico
actu
consistere
Verum
hæc
ratio
nullius
est
ponderis
nam
vel
in
Antecedenti
loquitur
de
simplicitate
objecti
beatifici
in
esse
entis
vel
de
simplicitate
illius
in
esse
objecti
per
exclusionem
multiplicis
rationis
objectivæ
Si
primum
Consequentia
est
nulla
quia
circa
objectum
entitativè
eadem
veritari
possunt
plures
actus
specie
distincti
Si
secundum
petit
principium
vel
ad
minus
non
probat
id
quod
probandum
est
nam
illi
qui
formalem
beatitudinem
in
actu
utriusque
potentia
constituit
duplicem
rationem
objectivam
distinguunt
in
objecto
beatifico
nempe
rationem
veri
respectu
intellectus
&
rationem
boni
in
ordine
ad
voluntatem
Ergo
ratio
illa
nullius
est
roboris
Secundò
alij
sic
eam
probant
Formalis
beatitudo
debet
consistere
in
perfectissima
operatione
At
operatio
perfectissima
solum
est
una
eo
enim
ipso
quod
duæ
operationes
specie
inter
se
differunt
necessariò
una
debet
esse
perfectior
altera
cum
species
se
habeant
sicut
in
mensuris
qui
in
indivisibili
consistunt
Ergo
nequit
formalis
beatitudo
consistere
nisi
in
una
tantum
operatione
Sed
nec
ista
ratio
aperte
convincit
nisi
aliunde
roboretur
si
enim
per
impossibile
perfectissima
operatio
non
esset
affectio
ultimi
finis
in
illa
formalis
beatitudo
non
constitueret
Ergo
quod
aliqua
operatio
beatitudo
sit
vel
non
sit
non
ex
solo
perfectionis
excessu
sed
præcipue
ex
eo
quod
sit
vel
non
sit
affectio
ultimi
finis
colligi
debet
Unde
Probat
primò
conclusio
ratione
fundamentali
Illa
operatio
constituit
essentialiter
formalis

formalem beatitudinem, quæ primò Deum assequitur, & radicaliter, seu causaliter continet aliarum potenciarum perfectiones: Sed hoc unum tantum operationi convenit: Ergo in unica, & non in multis operationibus consistit essentialiter formalis beatitudo. Major est certa: nam in alijs essentis id intelligimus esse constitutum formale, quod primò illis competit, & in quo radicaliter ceteræ perfectiones continentur: sicut patet in homine, cujus constitutum est rationalitas, quia primò ei competit, & est radix risibilitatis, & aliarum proprietatum, quæ conveniunt naturæ humanæ: Ergo cum beatitudo formaliter in Dei affectione sit posita, in illa operatione debet constitui, cui primò convenit ratio affectionis continentis causaliter reliquas perfectiones, quæ beatitudinem continentur. Minor autem, in qua est difficultas, probatur: quia inter duas operationes naturæ rationalis pertinentes ad diversas potentias, intellectum scilicet & voluntatem, necessariò intervenit ordo; cum enim nihil sit volitum, quin præcognitum, actus voluntatis supponunt actus intellectus, eisque subordinantur: Ergo utraque operatio nequit esse prima affectio ultimi finis aliarum potenciarum perfectiones & operationes radicaliter continens: sicut quia inter rationalitatem & risibilitatem reperitur ordo ac subordinatio, & risibilitas supponit rationalitatem, impossibile est, quòd utraque essentiam hominis primò constituat, & radicaliter contineat omnes alias perfectiones, quæ competunt naturæ humanæ.

Ex quo præcluditur via solitæ evasionis Adversariorum, qui vim hujus evasionis infringere conantur, asserendo plures operationes ad diversas potentias pertinentes, non posse quidem adæquatè & totaliter concurrere per se primò ad consecutionem ultimi finis, bene tamen in adæquatè & partialiter, attingendo illam diversò modò, & sub diversâ ratione sub qua, sicuti attingunt intellectus & volitio; nam intellectus illum assequitur sub ratione veri, volitio autem sub ratione boni. Præcluditur, inquam, via huic evasioni: quæro enim, an per intellectum, quæ est prævia ad actum voluntatis, homo verè assequatur ultimum finem, vel solum per illam præparetur, ac disponatur ad eius affectionem? Si primum dicatur, talis operatio erit prima consecutio ultimi finis, & prima radix causaliter continens aliarum potenciarum perfectiones, subindeque ipsa beatitudo formalis. Si verò secundum asseratur, intellectus operatio erit tantum præparatio, & dispositio ad affectionem finis; & prima finis affectio fiet per actum voluntatis, ac in illa essentialiter consistet formalis beatitudo; in actu vero intellectus solum præsuppositivè, ac dispositivè: & ita quicquid dicatur, beatitudo formalis essentialiter in unica operatione consistet, quamvis plures includat præsuppositivè, concomitanter, vel consecutivè.

Neque obstat quòd illi dicunt, nempe diversas illas operationes partialiter se habere ad consecutionem ultimi finis, & diversò modò, sicut sub diversâ ratione sub qua, nempe sub ratione veri & boni, illum attingere. Cum enim Deus sit simplicissimus & indivisibilis, unicâ ratione totus teneri & possideri potest; & tenetio, seu possessio rei non regulatur penes modum tenendi diversum, sed penes rationem

rei in sua substantia; sic enim simpliciter possideretur, & nostra redditur: ut patet cum quis unâ tantum manu apprehendit, & tenet bursam plenam pecunijs; quis enim propterea neget eam perfectè & simpliciter ab eo possideri, eo quòd utraq; manu, vel ore ac dentibus, & omnibus alijs modis, quibus apprehendi potest, illam non teneat? Addo, quòd licet Deus dici possit assequibilis non solum sub ratione veri, sed etiam sub ratione boni, si ly subdicat rationem quæ assequibilem, non tamen si dicat rationem sub qua assequibilitatis: ut ex solutione argumentorum patebit.

Probatum secundò conclusio aliâ ratione. Beatitudo formalis, cum sit perfectior & superior omnibus formis, quæ possunt advenire creaturæ, debet esse illis simplicior; sicut Angelus, quòd superior & perfectior existit, eò simplicior est, & eò paucioribus, & universalioribus utitur speciebus, ut in tractatu de Angelis ostensum est: si autem beatitudo ex multis operationibus coalesceret, non esset simplicior alijs rebus creatis, imò potius esset veluti unum per accidens, & per aggregationem plurium; nam plures operationes sunt plura entia, & ex pluribus entibus in actu non fit unum per se, sed per accidens: Ergo formalis beatitudo non in pluribus, sed in uno tantum actu consistit.

Neque valet quòd ait Curiel, cui hæc ratio displicet, non esse inconveniens dicere, quòd beatitudo formalis non sit unum per se, quia consistit in quadam perfecta dispositione animæ, quæ confurgit ex proportionem diversarum operationum; sicut sanitas ex proportionem humorum, & pulchritudo ex proportionem partium. Non valet, inquam, quia licet loquendo de beatitudine completivè (seu quoad statum) hoc verum sit, ut antea declaravimus; non tamen si loquamur de beatitudine quoad essentiam & rationem formalem: illa enim debet esse una & simplex, & quantum possibile fuerit, beatitudini objectivè proportionari. Unde D.

Thomas hic art. 2. ad 4. ait beatitudinem esse unam, continuam, & sempiternam operationem, & mox subdit: In presenti vita, quantum desicimus ab unitate & continuitate equalis operationis, tantum desicimus à beatitudinis perfectione. & idè in activa vita, quæ circa multa occupatur, est minus de ratione beatitudinis, quam in vita contemplativa, quæ versatur circa unum, id est circa veritatis contemplationem. Efficaciores pro hac conclusione rationes adducemus §. 4. ubi cum D. Thoma ostendemus, essentiam beatitudinis soli operationi intellectus, quæ est visio Dei, posse competere: nunc aliqua objectiones, quæ à Recentioribus fieri solent, §. sequenti diluendæ sunt.

§. III.

Præcipuæ objectiones solvuntur.

Obijciunt in primis Recentiores varia Scripturæ testimonia, in quibus beatitudo significatur nominibus pertinentibus modò ad operationem intellectus, ut cum appellatur visio, contemplatio, cognitio; modò ad operationem voluntatis, ut cum dicitur gaudium, delectatio, fructio: ut enim cuncta hæc testimonia verificentur, dicendum videtur, beatitudinem formalem non esse unicam simplicem operationem, sed plures actus essentialiter includere.

Addunt

Addunt Benedictum XII. in quadam extravagan-
ganti, quam refert Alphonsus à Castro, verbo
Beatitudo, hæc h. 74 definire, animas iustorum,
qui jam decellerunt, ante generale iudicium ef-
se verè beatas, *Divina essentia visione & fruitione*.
Item addunt, quòd Catechismus Romanus
iussu Pij V. editus, parte 1. ad illa verba sym-
boli, *vitam æternam, ac essentialem beatitudinem in*
eo sitam esse, ut Deum videamus, eusque pulchritudi-
ne fruamur

79. Respondeo primò, hæc & similia testimonia
non favere illis Authoribus, sed ab ipsis esse
solvenda; cum illi essentiam beatitudinis in vi-
sione & fruitione, seu gaudio beatifico non con-
stituant, sed in visione & amore; & fateantur
fruitionem & delectationem esse quid conco-
mitans, aut subsequens formalem beatitudi-
nem, non vero illam constituens; quia cum gau-
dium sit de ipso bono jam præsentis & possessio,
assectionem illius supponit, non vero consti-
tuit, ut infra dicemus. Undè

80. Respondeo secundo, Scripturam in illis te-
stimonijs solum assignare operationes, quæ re-
ipsa in beatitudine inveniuntur, non autem
explicare, quænam ex illis ejus essentiam me-
taphysicè constituat, seu quid in ipsa beatitu-
dine se habeat per modum essentia, quid per
modum proprietatis & perfectionis eam con-
comitantis, aut subsequentis, ut supra annota-
vimus: unde beatitudo nunc visio, nunc gau-
dium, aut delectatio in Scriptura appellatur,
non quia ex utroque actu essentialiter constet,
sed quia utrumque includit, visionem scilicet
ut suam essentiam, & delectationem veluti pro-
prietatem, perfectionem, & consummationem
suam.

81. Ad extravagantem Benedicti dicendum est
Pontificem ibi solum voluisse definire, animas
iustorum decedentium, & hac vita expectare
diem generalis iudicij, ut beatitudinem recipi-
ant, sed ante illum diem verè esse beatas, viden-
do Deum, & ejus præsentia fruendo: quòd
vero utraque hæc operatio, vel una duntaxat
ad essentiam beatitudinis pertineat, nullatenus
definit, sed Theologorum disputationi relin-
quit. Idem dicendum est de Catechismo Ro-
mano. Nec obitat quòd ibi loquatur de es-
sentiali beatitudine: hoc enim nomine non
significat ipsam essentiam, & quidditatem bea-
titudinis metaphysicè sumptam, de qua in præ-
senti agimus, sed integram ejus substantiam, ut
ab accidentibus communibus divisam; illa si-
quidem non solum visionem, sed etiam amorem
& fruitionem complectitur: sicut ad substans-
tiam hominis pertinet quòd sit admirativus &
risibilis, licet hoc non pertineat ad ejus essentiam
metaphysicè consideratam. Addo fruitionem
interdum à SS. Patribus sumi non pro gaudio
& delectatione, quæ ad consecutionem rei desi-
deratæ consequitur, sed pro ipsa possessione rei
amata; ut patet ex illo Augustini lib. de mori-
bus Ecclesie cap. 3. *Quid est aliud frui, quam præ-*
sto habere quod diligis? hoc autem modo visio-
nem Dei fruitionem esse constat.

82. Secundo arguit Valentia: Formalis bea-
tutudo consistit in perfectissima conjunctione
cum Deo: Sed perfectior est illa, quæ fit medijs
actibus intellectus & voluntatis, visione scilicet
& amore, quam illa, quæ fit per solam visio-
nem: Ergo beatitudo formalis non consistit in
unico actu, sed in pluribus,

Respondeo, formalem beatitudinem non
consistere in perfectissima conjunctione abso-
lute & simpliciter, alia deberet consistere in
nitione hypostatica, quæ est summa & perfectissi-
ma omnium unionum; sed in perfectissima con-
junctione in genere assecutionis: licet autem
actus voluntatis addat rationem conjunctionis
supra actum intellectus, non tamen addit ratio-
nem assecutionis; quia ut ostendimus §. se-
quenti, actus voluntatis assecutus non est: a-
deoque tamen ex utroque actu, visionis scilicet,
& amoris, resultat perfectior cum Deo con-
junctio, non tamen perfectior ejus assecutio, seu
possessio.

Dices: Facta assecutione per actum intelle-
ctus adhuc Deus est ulterius assequibilis: Sed
non restat acquibilibis nisi per actum voluntatis:
Ergo iste non solum addit rationem conjunctio-
nis, sed etiam rationem assecutionis. Minor est
certa, Major autem probatur. Per actum intel-
lectus solum possidetur Deus sub ratione veri:
Sed Deus non solum est assequibilis sub ratione
veri, sed etiam sub ratione boni; cum ut sic
habeat rationem ultimi finis, de cuius conce-
ptu est, quòd sit consequibilis à creatura ratio-
nali: Ergo assecutus Deo per visionem beatam,
adhuc est ulterius assequibilis.

Respondeo negando Majorem, ad cuius pro-
bationem, distinguo Majorem: per actum intel-
lectus solum possidetur Deus sub ratione veri:
Ily sub dicente rationem sub qua assequibilitatis,
concedo Majorem: dicente rationem qua asse-
cutam, seu assequibilem, nego Majorem. Si-
militer distinguo Minorem: Deus est assequi-
bilis sub ratione boni, tanquam ratione sub qua,
nego Minorem: tanquam ratione qua, con-
cedo Minorem, & nego Consequentiam. Ita-
que sicut intellectus non solum intelligit ratio-
nem veri, sed etiam rationem entis, & boni,
& omnes formalitates, quæ cuius entis compe-
tere possunt; licet omnes illas sub ratione veri,
ut ratione sub qua intelligat: ita non solum
assequitur veritatem Dei, sed etiam ejus boni-
tatem, pulchritudinem, suavitatem, omnes-
que alias formalitates, & perfectiones divi-
nas; omnes tamen sub ratione veri, ut ratione
sub qua, attingit & consequitur; & quia Deus
solum est assequibilis sub ista ratione, tanquam
ratione sub qua, quamvis ut ratio que sit assequi-
bilis sub omnia, idè ad æquare renetur ad
intellectu; & ultra visionem beatam non re-
stat assecutio ulterior, licet resisteret ulterior con-
junctio.

Instabis: Deus est assequibilis sub ratione ul-
timi finis: At ratio sub qua illius, ut est ultimus
finis, est ratio bonitatis: Ergo est assequibilis
sub ratione boni, ut ratione sub qua.

Respondeo stando semper in eadem distin-
ctione: Deus est assequibilis sub ratione ultimi
finis, Ily sub dicente rationem que assequibilem,
concedo Majorem; dicente rationem sub qua as-
sequibilitatis, nego Majorem; & concessa Ma-
jori, nego Consequentiam. Vel concessa Ma-
jori, distinguo Minorem. Bonitas est ratio sub
qua illius ut est ultimus finis, si consideretur ut
appetibilis, concedo Minorem: si spectetur so-
lum ut assequibilis, nego Minorem: licet enim
in ultimo fine ratio sub qua appetibilitatis sit
bonitas, sola tamen veritas est ratio sub qua asse-
quibilitatis illius.

Objicies tertio: Beatitudo formalis debet

seipsa hominis appetitum ad aequatè satiari: At sola visio illum ad aequatè non faciat, bene tamen visio & amor beatificus; cum non solum homo inclinatur ad videndum Deum, sed etiam ad ipsum amandum: Ergo beatitudo formalis in uno simplici actu non consistit, sed simul visionem & amorem includit.

Confirmatur: Ex eo probavimus supra, in visione essentia divina sine personis non salvari formalem beatitudinem, quia appetitus hominis per talem visionem non esset perfecte satisfactus, sed adhuc maneret inquietus, & pendulus: At etiam visio Deo, & non amato ab homine, illius appetitus suspensus, & inquietus existeret: Ergo visio sine amoris consortio beatitudo non est; & consequenter amor ad beatitudinem essentialiter exigitur.

Respondeo primo, hæc argumenta non solum probare, ad beatitudinem essentialiter requiri visionem & amorem, sed etiam gaudium & fruitionem: quia scilicet homo non solum appetit videre & amare Deum, sed etiam ipsos frui, & de ejus possessione gaudere; ita ut si per impossibile illum videret, & amaret, & de ejus fruitione & possessione non gauderet, per talem visionem & amorem ejus appetitus non esset perfecte satisfactus: sed adhuc maneret inquietus, & suspensus: Ergo vel ad beatitudinem formalem non requiruntur essentialiter duo actus, vel requiruntur tres, nempe visio, amor, & fructio; quod tamen Valentia, Suarez, & alij Recentiores, contra quos in præfenti disputamus, firmiter negant, & beatitudinem in sola visione & amore conlirunt.

Respondeo secundò beatitudinem seipsa formaliter satiari debere primariam inclinationem hominis, secundarias autem non per seipsam formaliter, sed causaliter tantum causando scilicet actus per quos illa satiantur formaliter: hoc autem solum competit visioni beatæ; illa enim seipsa formaliter satiatur inclinationem naturalem quam homo habet ad veri cognitionem, & quæ primario ei convenit (cum primum prædicatum essentialiale hominis sit esse intellectivum) inclinationem verò quam habet ad amorem bonitatis, ejusque fruitionem, causaliter facit, inquantum causat amorem beatificum, & summum gaudium delectationis de possessione Dei. Cæterum amor beatificus, cum radicaliter non contineat visionem beatam, nec formaliter nec causaliter satiari potest inclinationem quam homo habet ad cognoscendum verum; nec proinde esse beatitudo formalis, ut §. sequenti contra Scorum ostendemus.

Unde patet responsio ad confirmationem, & disparitas ad exemplum quod ibidem adducitur: quidem inclinatio ad videndas divinas personas est primaria, & ideo visio illam non facit, beatitudo non foret; inclinatio verò ad amandum Deum, secundario tantum homini convenit (cum volitio sit inclinatio consequens ad intellectum) & ita sufficit quod visio causaliter satiari faciat.

Obijcies ultimo: Dotes quæ consequuntur ad conjunctionem animæ, & matrimonium spirituale illius cum Deo non solum sunt in intellectu, sed etiam voluntate, ut infra ostendemus: Ergo matrimonium seu conjunctio, in qua beatitudo essentialiter consistit, non solum pertinet ad intellectum, sed etiam ad voluntatem.

Respondeo, dorem non solum dari ad initium

matrimonii, seu ad desponsationem, sed etiam ad consummationem & usum ejus: & ideo licet matrimonium Dei in patria realiter & essentialiter salvetur in actu intellectus, nihilominus tamen dantur dotes in voluntate, in qua matrimonium perficitur, & consummatur; licet omnes dotes originaliter & radicaliter contineantur in visione. Aliquid simile contingit in via: desponsatur enim anima Deo per fidem, juxta illud Osæ 2. *Sponsabo te mihi in fide*: ad quam desponsationem sequuntur virtutes infusæ, quasi dotes, quarum aliqua sunt in intellectu, & alia in voluntate. Unde dicebat B. Agnes: *Anulo suo subarravit me Dominus: dexteram meam & collum meum cinxit lapidibus pretiosis: tradidit auribus meis inestimabiles margaritas, & circumdedit me vernantibus atque coruscantibus gemmis.*

§. IV.
Opinio Scoti rejicitur.

Dico secundò: Beatitudo formalis non consistit in actu voluntatis.

Probatur ratione D. Thomæ hic art. 4. & 3. contra gent. cap. 26. Beatitudo formalis consistit essentialiter in asecutione ultimi finis, seu beatitudinis objectivæ: Sed nullus actus voluntatis potest esse asecutio ultimi finis: Ergo beatitudo formalis in nullo actu voluntatis essentialiter potest consistere. In Majori omnes conveniunt: Minor autem probatur per rationem generali. Velle est quoddam appetere: Atqui appetere non est consequi rem appetitam, sed inclinari & tendere in eam: unde videmus quod res cognitione carentes per appetitum innatum tendunt in bonum conveniens suæ naturæ; animalia verò per appetitum elicatum excitantur ad illud querendum, & consequuntur illud per actum alterius potentia, v.g. lapis per gravitatem, quæ est inclinatio ipsius, tendit ad centrum, per quantitatem verò & per ubi ipsi unitur: item ovis per famem & appetitum incitatur ad querendum pabulum, & dentibus ac ore illud attingit & consequitur: similiter homo per voluntatem appetit divitias, cibos, flores, odores, voluptates, & similia, & per diversas potentias ac sensus illa consequitur: manu enim apprehendit pecunias, cibos verò, flores, odores, & voluptates, gustu, odoratu, & tactu: Ergo similiter actus voluntatis non est consecutio rei volitæ, sed inclinatio & tendentia voluntatis in eam.

Secundò probatur eadem Minor ratione D. Thomæ locis citatis. Actus voluntatis circumlatum finem, vel est desiderium, vel delectatio: Sed neuter horum actuum potest esse consecutio ultimi finis: Ergo nullus actus voluntatis rationem consecutionis ultimi finis habere potest. Minor quantum ad primam partem evidens est: desiderium enim, cum sit de re absente, non potest esse ejus possessio & consecutio: & sanè si per desiderium homo consequeretur bonum quod appetit, omnes avari starent divites essent, omnes agrarii sani & omnes miseri felices, quod absurdum est. Probatur verò quoad secundam, quam Aureolus & quidam alii negant, in delectatione seu gaudio beatifico formalem beatitudinem constituentes. Nam sicut desiderium est de bono absente & nondum habito, ita delectatio est de bono jam habito & possesso; unde non facit, sed supponit finis consecutionem, & ut ait D. Thomas hic art. 4. *Delectatio advenit voluntati, ex hoc quod finis est præfens, non autem*

tem è converso ex hoc aliquid sit præsens, quia voluntas delectatur in ipso.

95 Adde quòd consecutio ultimi finis per se intenditur: delectatio autem, cum sit veluti quoddam operationis condimentum, non per se intenditur, sed propter operationem quam perficit. Unde Aristoteles 1. Ethic. cap. 4. dicit quòd delectatio perficit operationem, sicut decor juventutem, qui quidem est propter eum cui inest juventus, & non è converso: Ergo delectatio non est consecutio ultimi finis, sed aliquid eam concomitans.

96 Huic rationi D. Thomæ, quæ præcipua & fundamentalis est, & quam Vazquez inexpugnabilem, seu insolubilem appellat, duobus modis occurrunt Adversarii. Aureolus enim, & illi qui delectationem ad beatitudinis essentialiam spectare existimant, respondent, quòd etli delectatio bonum possessum supponat, adeptio ne facta per visionem & amorem beatificum, acquiritur tamen idem objectum adeptioe ab aliis distincta, nec inconvenit objectum jam adeptum, iterum sub alia ratione per supervenientem actionem acquiri & teneri. Scotus verò & ejus Discipuli, qui non in delectatione, sed in amore amicitie beatitudinem formalem constituunt, dicunt S. Thomam in prædicta ratione insufficienter enumerasse actus voluntatis, quia non fecit mentionem de amore specialiter sumpto, quæ de desiderio & delectatione distinguitur.

97 Sed hæc solutiones facile possunt confutari. Prima quidem: quia non alia de causa delectatio de prædio aut de pecunia possessa, non est ejus possessio & adeptio, nisi quia talia objecta ex conceptu delectationis supponuntur possessa. Ergo similiter delectatio de bono infinito, adeptio & possessio, non est illius adeptio, etiam sub diversa ratione.

Deinde, Ex hac solutione sequitur objectum beatificum, per visionem & amorem possessum, posse terminare actum desiderii: Consequens est falsum: Ergo, &c. Probatur sequela: nam per actus prædictos, juxta solutionem quam impugnamus, non possidetur adæquate objectum beatificum, sed ulterius possidendum restat per delectationem: Ergo ut sic terminare poterit desiderium.

98 Similiter solutio Scoti facile rejicitur: tum quia D. Thomas amorem non omisit, sed illius expressam fecit mentionem 3. contra gentes cap. 26. tum etiam quia amor amicitie minus potest esse beatitudo formalis, quam delectatio: Ergo D. Thomas excludendo delectationem à ratione consecutionis ultimi finis, virtualiter & implicitè amorem excludit. Consequentia patet, Antecedens probatur primò: quia beatitudo formalis, cum habeat rationem præmii & coronæ, respicit Deum ut est bonum nostrum, amor autem amicitie respicit Deum ut bonum in se, in quo distinguitur a delectatione & amore concupiscentie, qui cum sit veluti recurvus, reflectit autantem in seipsum, & respicit bonum amati, non ut est in se, sed ut est amati & concupiscenti utile: Ergo si beatitudo formalis ad voluntatem spectaret, magis pertineret ad fruitionem & amorem concupiscentie, quam ad charitatem & amorem amicitie.

99 Secundò probatur idem Antecedens ratione D. Thomæ locò citatò. Amor specialiter dictus,

A prout à desiderio & delectatione distinguitur, abstrahit à præsentia vel absentia objecti, & æquè in illud tendit, sive præsens sit, & delectatio verò respicit objectum, ut præsens & possessum: Ergo amor specialiter dictus minus potest esse consecutio ultimi finis, subindeque beatitudo formalis, quam fruitio aut delectatio. Unde Scriptura loquens de beatitudine formalis, sæpè mentionem facit visionis & fruitionis. Item Benedictus XII. & Catechismus Romanus, dicunt eam sitam esse in visione & fruitione (in sensu supra explicato) nihil tamen dicunt de amore amicitie: Ergo in illo non consistit essentialiter beatitudo formalis.

B Respondent Scoti, quòd licet licet cognitio ut sic abstrahat à præsentia objecti (tunc per fidem Deus cognoscitur in via notitià abstractivà, quæ cognitio non est ipsius affectio) intuitivà tamen notitià, qualis est patriæ, per objecti beatifici præsentiam, & est affectio illius; ita licet amor secundum se abstrahat à possessione vel non possessione objecti amati, amor tamen patriæ determinate attingit bonum ut possessum.

Sed contra primò: Amor specialiter dictus per hoc differt à desiderio, & à gaudio, quòd desiderium est de bono non habito, gaudium de bono habito & possessio; amor autem specialiter dictus est de bono prout sic, abstrahendo præcisivè ab absentia & præsentia, ut ostendimus in tractatu de voluntate Del: Ergo vel amor patriæ est delectatio, & non amor specialiter dictus (& sic non magis potest esse beatitudo formalis, quam delectatio, quæ in sententia Scoti essentialiam beatitudinis constituit) vel sub nulla ratione est de bono ut habito, & consequenter non est consecutio ultimi finis.

Contra secundò: Amor viæ est ejusdem speciei cum amore patriæ: Sed amor viæ non est adeptio & possessio ultimi finis, alioquin viatores essent comprehensores: Ergo nec amor patriæ.

D Mirum est quantum hoc ultimum argumentum Adversarios torqueat, & in quam rarios dicendi modos eos dividat. In primis Scotus responderet (& hanc solutionem maxime probat, quæ tamen aliis minimè probatur) amorem viæ & patriæ specie distingui, cum regulentur cognitionibus specie diversis; neque fide obscurà, & clarà visione. Alii dicunt amorem patriæ, licet ejusdem speciei cum amore viæ, ratione tamen majoris intentionis posse obtinere rationem affectionis, quæ amor viæ non comparat. Alii confugiunt ad modum quandam consummationis, in quo amor patriæ ita excedit amorem viæ, ut nunquam ab isto in tali perfectione adæquari possit. Denique Valentia hæc disp. 1. quest. 4. ad individuationem diversam recurrit, & asserit quòd licet amor patriæ ex specie sua affectio non sit, ex individuali tamen conceptu obtinet rationem affectionis.

E Verùm omnes ista solutiones frivole sunt, & difficultatem argumenti propositi non minuant, sed confirmant. Prima solutio à Theologis communiter rejicitur: tum quia cognitio non specificat actus voluntatis, neque ut quod, neque ut quo, sed ipsa bonitas apprehensa, apprehensione ingrediente solum ut conditione applicantes, unde cum bonum amatum idem sit in viæ & in patriæ, non obstante diversà apprehensione,

hione, amor viæ & amor patriæ sunt ejusdem speciei: tum etiam, quia si prædicti amores differrent specie, sequeretur habitum charitatis viatoris specie distingui ab habitu charitatis remanente in patria: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Minor hæc videtur certa: aliàs ita esset verum evacuari charitatem viæ in patria, si tunc est verum evacuari fidem; uterque enim habitus periret in se, & solum maneret in alio diversæ speciei; quod est contra Apostolum 1. ad Corin. 13. afferentem, charitatem nunquam excedere, licet fides & prophetia in patria evacuentur & destruantur. Sequela verò Majoris probatur: idè in viâ & in patria ponimus diversos habitus in intellectu, nempe fidei & luminis gloriæ, quia cognitio patriæ specie distinguitur a cognitione viæ: Ergo si amor patriæ differat specie ab amore viæ, debebunt consequenter diversi speciei habitus charitatis in viatore & in comprehensore admitti.

Secunda solutio adeò est insufficientis, ut ipsimet se tandem displicuerit, & merito: Primò quia non est dabilis amor ita intensus in patria, ut intensior in viâ dari non possit; imò de facto amor Beatissimæ Virginis in intensione omnes amores omnium Beatorum superavit: Ergo amor patriæ ratione graduum intensioris, obtinere non potest rationem affectu ignis ultimi finis, quæ amori viatoris non competit.

Secundò, quia quòd aliqua actio sit consecutio, & quali apprehensio seu tentio sui objecti, pertinet ad ejus rationem formalem, & non consistit in hoc, quòd fiat intensiori aut perfectiori modo: Ergo si amor patriæ ex sua specie & ratione formali non habet quòd sit consecutio ultimi finis, id non habebit ex eo quòd fiat modo perfectiori, puta cum majori intensione, suavitare, aut permanentia.

Ex quo impugnata manet tertia solutio, quæ asserit amorem patriæ obtinere rationem affectu, ex eo quòd sit consummatus, seu ratione cujusdam modi, qui consummatio amoris dicitur. Manet, inquam, impugnata hæc solutio: quia modus sapit naturam rei cujus est modus: unde sicut modus intensioris in amore patriæ, nequit esse affectu, quia entitas amoris, quam modificat, affectu non est; ita & eadem ratione modus ille consummatus amoris patriæ, affectu non erit.

Denique solutio Valentis rejicitur: quia si amor beatificus esset consecutio, distingueretur specificè ab amore viæ: Ergo ex ratione individuali obtinere nequit rationem consecutionis, quam non sortitur ex ratione specifica. Consequentia patet, probatur Antecedens, Primò, quia in intellectu actus qui est consecutio, specie distinguitur ab actu non consecutivo: Ergo si voluntas per aliquem actum affectiva esset, talis actus specie differret ab alio non affectivo. Secundò, quia desiderium in hoc specie differret à gaudio, quòd desiderium est de bono non habito, gaudium verò de bono possessio: Atqui similiter actus qui esset affectu, objecti præsentiam exposceret, non secus ac gaudium, à quarum præsentia abstrahit actus amoris non consecutivus: Ergo isti actus differrent etiam specie inter se.

Dices, actum illum consecutivum non distingui specie ab amore non consecutivo, idque quia non petit præsentiam objecti ex conceptu specifico, sed solum ex conceptu individuali

A Sed facile confutatur hæc responsio: nam idcirco in intellectu est dabilis actus petens objecti præsentiam ex conceptu specifico, quia intellectus affectivus est: Ergo si voluntas sit affectiva, etiam dabilis erit in illa actus petens præsentiam objecti ex conceptu specifico. Item idè in voluntate datur actus petens objectum non possessum ex conceptu specifico, nempe desiderium, & similiter actus petens ex conceptu specifico objecti possessionem, videlicet gaudium; quia voluntas ex propria ratione potest objectum suum attingere, sub illis diversis conceptibus: Ergo si voluntas potest tendere in suum objectum, sub ratione allequibilibis, ipsum

B per proprium actum allequendo, dabilis erit actus in illa, qui ex conceptu specifico sit consecutio ultimi finis, & consequenter specie distinctus ab actu ejusdem voluntatis, qui affectu non sit.

§. V.

Sententia D. Thomæ stabilitur.

Dico tertio: Beatitudo formalis essentialiter 107 in Dei visione consistit.

Hæc conclusio evidenter sequitur ex principiis jam statutis: cum enim ostenderimus in prima conclusione, beatitudinem formalem non posse consistere in duplici operatione; & ex conclusione præcedenti constet, illam in amore aut alio actu voluntatis non esse positam: manifestum relinquitur, eam in Dei visione adæquatè consistere.

Illam probant plures ex nostris Thomistis, 108 ex eo quod visio Dei sit perfectissima operatio creaturæ intellectualis, utpote à nobiliori potentia procedens, nempe ab intellectu qui (ut demonstrant Philosophi in libris de anima) perfectior est voluntate, & nobilissimum objectum attingit, nimirum essentiam Dei clare cognitam, & ipsi perfectissimò modo, per modum scilicet speciei & formæ intelligibilis, unitam.

D Verum, ut supra annotavimus, hæc ratio non convincit, nisi aliunde juvetur, & addatur visionem esse operationem perfectissimam intra lineam affectu. Si enim per impossibile, perfectissima operatio non esset affectu ultimi finis, in illa formalis beatitudo non consisteret: Ergo quod aliqua operatio sit beatitudo, ex solo perfectionis excelsu demonstrari nequit; sed magis debet ostendi ex eo quod talis actio sit ultimi finis affectu. Unde D. Thomas hic art. 4. in corp. hoc solum principio utitur ad demonstrandum beatitudinem formalem non esse operationem voluntatis, sed intellectus.

E Manifestum est (inquit) quòd beatitudo est consecutio finis ultimi. . . . Consequitur autem ipsum per hoc, quòd sit præsens nobis per actum intellectus, &c. Et 3. contra Gent. cap. 26. num. 9. sic discurre: Si alicuius rei sit aliqua res exterior finis, illa ejus operatio dicitur esse finis ultimus, per quam primò consequitur rem illam: sicut his quibus pecunia est finis, dicitur etiam possidere pecuniam finis, non autem amare, neque concupiscere. Finis autem ultimus substantie intellectualis est Deus; illa igitur operatio hominis est substantialiter ejus beatitudo vel felicitas, per quam primò attingit ad Deum: hoc autem est intelligere; nam velle non possumus quod non intelligimus. Est igitur ultima felicitas hominis in cognoscendo Deum per intellectum substantialiter, & non in actu voluntatis.

G 2

Ex

Ex hoc ergo principio fumitur ratio funda-
 mentalis nostræ conclusionis, quæ potest sic
 proponi. Beatitudo formalis essentialiter con-
 sistit in consecutione objecti beatifici: Sed actus
 intellectus videntis clarè divinam essentiam, est
 consecutio ejus: Ergo in clara Dei visione bea-
 titudo formalis consistit essentialiter. Major
 patet, Minor probatur primò ex Scriptura, in
 qua divina essentia lux appellatur, ut Psal. 35.
In lumine tuo videbimus lumen: nam sicut lumen
 per visum possidetur, ita & divina essentia per
 claram sui cognitionem, seu beatificam visio-
 nem.

Secundò probatur ex Augustino lib. 83. quæ-
 stionum qu. 35. ubi ait: *Quid aliud est beatè vivere,
 nisi æternum aliquid cognoscendo habere? æternum
 est enim de quo solo rectè ficitur; quod amanti auferri
 non potest; idque ipsum est quod nihil sit aliud habere,
 quam nosse. Et infra: Omnium enim rerum pre-
 stantissimum est quod æternum est, & propterea id ha-
 bere non possumus, nisi eâ re quâ prestantiores sumus,
 id est mente.*

Neque valet si dicas, Augustinum lib. 1. re-
 tract. cap. 26. hoc retractasse, his verbis: *Illud
 quod dixi id esse amandum, quod nihil est aliud habe-
 re quam nosse, non satis approbo. Neque enim Deum
 non habebant, quibus dictum est: nescitis quia templum
 Dei estis vos, & Spiritus Dei habitat in vobis: nec tamen
 eum noverant, vel sicut noscendus est non noverant.*

Non valet, inquam, hæc responsio: quia Au-
 gustinus ibi absolute non retractat illam propo-
 sitionem, Deum non nisi cognoscendo habetur, sed
 solum illam explicat & modificat; ne videlicet
 intelligeretur quod habere Deum, sit sem-
 per nosse ipsum in se, sive quod Deus non aliter
 possit haberi quam per claram sui notitiam: à
 fidelibus enim habetur in hac vita per gratiam
 & charitatem, licet ab illis non cognoscatur ut
 est in se. Non negat ergo quod nosse Deum ut
 est in se, clarè scilicet visione, sit illum per-
 fectè habere, & possidere. Et verò duo ibi
 dixerat Augustinus, scilicet quod nihil aliud
 est habere Deum, quam nosse: & quod beatè
 vivere nihil aliud sit, quam Deum cognoscendo ha-
 bere: porro primum retractavit, seu potius ex-
 plicavit ac limitavit, non autem secundum. Un-
 de ex hoc testimonio rectè probatur, claram
 Dei visionem esse ejus consecutionem & pos-
 sessionem.

Tertio probatur eadem Minor principalis
 ex discrimine, quod communiter constituitur
 inter intellectiōem & volitionem, quatenus
 scilicet intellectio fitrahendo objectum cogni-
 tum ad intellectum, volitio vero tendendo in
 objectum. Ex hoc, inquam, discrimine pro-
 batur eadem Minor. Per intellectiōem obje-
 ctum fit præsens intellectu; intentionaliter
 quidem & objective, si utur potentia solum
 mediante specie representativa illius; realiter
 vero & entitative, si per seipsum immediate il-
 li conjungatur: ut contingit in visione beatifica,
 in qua essentia divina per modum speciei &
 formæ intelligibilis mentibus Beatorum uni-
 tur: at vero voluntas nunquam facit objectum
 præsens; sed vel querit per desiderium, ut fiat
 præsens; vel supponit aliunde præsens, & quie-
 scit ac delectatur in illo per fruitionem, ut antea
 declaravimus. Ergo solum actus intellectus non
 vero voluntatis, est consecutio sui objecti: atque
 adeo sola visio divinæ essentia est ejus consecutio.

Ex hoc intelliges rationem supra allatam
 quorundam Thomistarum, de sumptam ab ex-
 cellentia & præstantia visionis supra amorem,
 & intellectiōis supra volitionem, non esse à
 priori, nec demonstrativam, sed à posteriori,
 & solum probabilem. Sic autem deduci potest:
 Cum gratia, quæ naturam imitatur, sit ordi-
 natissima, non debuit elevare ad maximum
 & præstantissimum munus, quale est consecutio
 ultimi finis, nisi præstantissimam & perfectissi-
 mam creaturæ rationalis operationem: Ergo ex
 eo quod aliqua operatio sit perfectissima, rectè
 colligitur (scilicet à posteriori) illam esse ulti-
 mi finis affectiōem, subindeque formalem
 beatitudinem.

Probatur secundò conclusio: Beatitudo for-
 malis est illa operatio, quæ est radix proprie-
 tatum quæ ab beatitudinem requiruntur: Sed
 visio beatifica est radix amoris necessarii, sum-
 mæ delectationis, omnimodæ impeccabilitatis,
 aliarumque perfectionum & proprietatum,
 quæ beatitudinis connaturaliter conveniunt, ut
 patebit ex dicendis disputatione sequenti: Ergo
 illa est beatitudo formalis.

Tertio probatur: Beatitudo formalis es-
 sentialiter constituitur per id, per quod primo
 & essentialiter distinguitur status termini
 à statu viæ: Sed status termini à statu viæ per
 ipsum actum visionis primo & essentialiter di-
 stinguitur, non vero per actus amoris: Ergo
 beatitudo per actum visionis, non vero
 per actum amoris essentialiter constituitur.
 Major patet, nam constitutum & distincti-
 vum omnino coincidunt. Minor autem ha-
 detur. Si videns Deum per impossibile ipsum
 non diligeret, maneret extra statum viatoris;
 si tamen e contra Deum diligeret, nec simul
 eum videret, extra statum viatoris non con-
 stitueretur: Ergo quod primo distinguitur status
 viæ à statu termini, est visio beatifica, non vero
 actus amoris.

Probatur quarto: Pœna essentialis damnato-
 rum, quæ dicitur pœna damni, consistit in ca-
 rentia divinæ visionis: Ergo gloria essentialis
 Beatorum consistit in visione Dei. Consequen-
 tia patet: nam pœna damni est privatio bea-
 titudinis essentialis: Ergo si est privatio visio-
 nis, visio est gloria essentialis. Antecedens ve-
 ro probatur: Pueri qui sunt in limbo, habent
 pœnam damni præcisè ex eo quod privati sunt
 visione Dei, non vero quia privati sunt quo-
 cumque actu voluntatis; quocumque enim
 actus voluntatis in ipsis ponamus, si non ponatur
 visio, pœnam damni semper habebunt: Ergo
 pœna damni essentialiter in carentia divinæ
 visionis consistit.

Quinto probatur: Beatitudo Dei consistit
 essentialiter in actu intellectus, ut præintellectio
 omni astui voluntatis: Ergo & beatitudo
 nostra, quæ est similitudo & participatio divi-
 næ beatitudinis. Consequencia patet, Antecedens
 probatur ex D. Thoma 1. p. qu. 26. art. 2.
 ubi id docet, & præcipue in resp. ad 2. ait enim:
*Secundum modum intelligenti prius est beatitudo
 divina, quam actus voluntatis in ea re-
 quiescentis; & hoc non potest esse nisi actus in-
 tellectus. Unde in actu intellectus non attenditur bea-
 titudo.*

Nec obstat quod docet idem S. Doctor in
 eadem questione art. 4. scilicet beatitudinem
 Dei esse quandam perfectionem, quæ omnino
 omnino

omnino perfectionem complectitur : De contem-
 plativa, inquit, felicitate habes continuam & cer-
 tissimam contemplationem sui, & omnium aliorum :
 de activa vero gubernationem totius universi. . . ha-
 bet gaudium de se, & de omnibus aliis pro delectatio-
 ne; pro divitiis habet omnimodam sufficientiam quam
 divitiis promittunt; pro potestate, omnipotentiam;
 pro dignitate, omnium regimen; pro fama vero, ad-
 mirationem totius creaturae. Non obstat, inquam,
 quia ibi non loquitur de beatitudine Dei quan-
 tum ad ejus essentiam & rationem formalem,
 sed quoad statum, & perfectionem seu comple-
 mentum, sub qua ratione omnium perfectio-
 num & bonorum genera complectitur, & ideo
 definitur à Boëtio: *Status omnium bonorum aggre-
 gatione perfectus.* Unde etiam beatitudo nostra,
 quoad statum & perfectionem sibi debitam con-
 siderata, non solum includit visionem beatifi-
 cam, sed etiam amorem firmum, fructualem ju-
 vandam, delectationem plenam pluresque alias
 artes & perfectiones, de quibus infra agemus,
 quae fluunt à visione beatifica, ut rivuli à fonte,
 radii à sole, effectus à causa, & proprietates ab
 essentia.

Probatur ultimo conclusio: Beatitudo con-
 sistit essentialiter in illa operatione, quae for-
 maliter vel causaliter satiat omnem appetitum
 creaturae rationalis: Sed visio beatifica hoc praes-
 tat: Ergo in illa essentialiter consistit forma-
 lis beatitudo. Major patet ex supra dictis. Mi-
 nor autem constabit ex dicendis digressionem se-
 quenti.

DIGRESSIO BREVIS.

*Non ostenditur omnia hominum desideria per Dei visio-
 nem perfecte satiari.*

Tam multis & tam variis cor humanum
 alicui desiderii, ut merito dixerit Poëta:
*Quae frutes sylvae, quot flavae Tiberis arenas,
 Mollia quot Martis gramina campus habet:
 Tot diversa hominum studia.*

Omnia tamen ad quatuor praecipua quibus,
 veluti quatuor ventis, omnes vitæ humanae tur-
 bines excitantur, posse reduci existimo. Pri-
 mum est desiderium scientiae, quod, ut docet A-
 ristoteles initio Metaphysicæ, nobis à natura in-
 fuscum est. Secundum, desiderium magnitudinis,
 quod etiam omnibus hominibus naturaliter in-
 est. Tertium, desiderium voluptatis, quod homi-
 nibus & brutis commune est. Ultimum denique
 est desiderium aternitatis, seu immortalitatis,
 quod homini peculiare est, & certissimum immor-
 talitatis animæ nostræ argumentum. Ut ergo
 evincamus, visionem beatificam esse plenam &
 perfectam omnium desideriorum satietatem,
 respondeat quæ formalem beatitudinem, breviter
 demonstrandum est, hæc quatuor desideriorum
 genera, per illam perfecte compleri ac satiari.

Et primo quantum ad desiderium scientiæ,
 res adeo clara & perspecta est, ut vix probatio-
 ne indigeat. Cum enim Beatus quilibet in cæ-
 lo videat Dei essentiam, quæ est prima rerum
 omnium causa, & ipsa veritas per essentiam, in
 qua omnes veritates creatæ eminentissimò mo-
 do continentur, hinc tantâ repletur scientiâ, ac
 sapientiâ, ut omnis sciendi appetitus perfecte
 satiatur & extinguitur, juxta illud Philippî ad
 Christum: *Domine ostende nobis Patrem, & sufficit*
nobis.

Tom. III.

A In Ecclesia peregrinante adipe quidem fru-
 menti paschimur, sed non sine variis integumen-
 tis: Verbum Dei habemus, sed in carne; & ipsam
 carnem Verbi verè manducamus, sed sub cortice
 Sacramenti: denique aquas sapientiæ bibimus,
 sed ex stillicidio Scripturarum: adeo quo non sa-
 riamur his bonis, sed interdum eturimus &
 sitimus. At in cælesti gloria Beati habent veri-
 ratem in seipsa, non in figuris & ænigmatibus,
 gustant dulcedinem æterni Verbi, sine cortice
 Sacramenti, vel Scripturarum; apponunt os ad
 fontem sapientiæ, non ad rivulos aut stil-
 licidia stillantia super terram: unde sci-
 endi desiderium omnino in eis extingui-
 tur.

B Plures (inquit S. Thomas) sunt fon-
 tes à quibus homines aquas sapientiæ hauriunt,
 ut sciam animæ, & sciendi desiderium, quod à
 natura nobis insitum est, extinguere pos-
 sunt: nempe cælum, elementa, plantæ, animalia,
 & alia corpora mixta, ut supra retuli-
 mus. Verùm quia hæc objecta summum bonum,
 & primam veritatem non continent, in illis sci-
 endi desiderium non extinguitur, sed magis
 accenditur & inflammatur: unde pulchrè
 Evangelista Christi Joannes, omne quod est in
 mundo concupiscentiam vocat. Quid enim
 est concupiscentia, nisi rabida sitis? si ergo
 omnia quæ sunt in mundo, si omnes ejus aquæ
 sunt sitis, ac etiam omnis earum æternum co-
 gnitio: illas aquas pectori humanæ mentis in-
 jicere, nihil aliud erit, quam priori siti alias
 addere graviores, quæ ipsam vehementius ac-
 cendant. Non potest ergo sitis animæ, & natu-
 rale sciendi desiderium extingui, nisi in ipso
 fonte sapientiæ & scientiæ, ipsâ nimirum Dei
 essentiâ clarè visâ, & gerente vices verbi &
 speciei expressæ in visione beatifica: unde
 Eccles. 1. dicitur: *Fons sapientiæ verbum Dei in
 excelsis.* Ex illo fonte Beati continuo in cælo
 bibunt, & qui in hac vita magnò labore &
 multo tempore, quasi guttatum sapientiam
 hauriebant, ibi in momento, Deo clarè viso,
 affluunt omni scientiâ, non solum rerum crea-
 tarum, sed etiam attributorum ipsius Creatoris:
 vident enim in Verbo attributa, relatio-
 nes, & personas divinas; omnia nostræ fidei
 mysteria: totum hoc universum: plures creatu-
 ras possibiles, & futuras: & denique omnia
 quæ ad illorum statum pertinent, ut in Tra-
 ctatu de visione beata fusè ostendimus. Unde
 præclare Gregorius Magnus 4. dialog. cap.
 33. *Quid est quod ibi nesciant, ubi scientem omnia
 sciunt? Tunc igitur mens humana quiescet, ne-
 que intelligentiam desiderabit ulteriorem, cum
 ante oculos id totum quod intelligere deside-
 rat, habebit.*

D Verùm non solum appetitus scientiæ, sed
 etiam magnitudinis desiderium, per claram
 Dei visionem satiatur: nam sicut hedera, quæ
 planta humilis est & infirma, adhærendo pa-
 rieti ascendit & elevatur: ita homo, licet ex se
 imperfecta & vilis creatura, & adhærendo ta-
 men Deo per cognitionem & amorem, extra
 se unionem perficitur & consummatur, juxta
 illud Prophetæ: *Mihi autem adherere Deo bo-
 num est.* Unde egregie Marcellius Ficinus: *Qui
 Deum vero amore persecutus fuerit, Deum inveniet,
 & se in Deo recuperabit: quia ad suam per quam crea-
 tus est, redibit ideam; ubi rursus reformabitur, quia
 idea sua perpetuò coherabit. Ideo quisquis no-*
strum

E

119

120 opusc. 6a

Disput. 5. art. 5.

121

In com- vrosium Platonis cap. 21.

strum in terris à Deo separatus est, non verus est homo, sed semihomo; cum à sui idea sit formaeque distinctus.

Cum ergo in visione beata perfectissima fiat conjunctio Dei cum homine; & divina essentia per modum formae intelligibilis & intellectae, seu speciei impressae & expressae, mirabili prorsus modo, & teclis imperfectionibus inhaerentiae & informationis, mentibus Beatorum uniat, ut in Tractatu de visione beata fuse declaratum est; per illam Beatus ad supremum magnitudinis fastigium evehitur, & non solum deiformis, sed etiam quodammodo Deus efficitur, juxta illud Prophetae: *Ego dixi Dij estis, & filij excelsi omnes.*

122 Nec mirum: si enim albedo unita homini illum facit album, calor calidum, pulchritudo pulchrum, sapientia sapientem: cur divina essentia, per modum formae intelligibilis illi intime conjuncta, non reddet illum quodammodo Deum? si non in esse entitativo, saltem in esse intentionali & intelligibili; maxime cum intellectus transeat quodammodo in rem intellectam, & ex intellectu & intelligibili fiat magis unum, quam ex materia & forma, ut ex Aristotele, & ejus Commentatore ibidem ostendimus. Unde 1. Joan. 3. dicitur: *Cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est.* Et D. Thomas 3. con. gent. cap. 31. sub fine ait, quod secundum hanc visionem, maxime Deo assimilatur. Sed cur; qui enim videt Regem v. g. non propterea Rex efficitur; qui pulchrum aspicit, pulcher non fit; qui sapientem contemplatur, non acquirit sapientiam: ut quid ergo qui videt Deum, illi assimilatur, & quodammodo Deus efficitur.

123 Hujus discriminis duplex potest assignari ratio, & utraque egregia. Prima est, quia visio rei creatae non est ejus consecutio seu possessio, sed alia potentia eam cognoscimus, alia eam possidemus: avarus enim v. g. oculis videt pecuniam, & manu illam apprehendit; gulosus visu intuetur cibos, & palato ac gustu illos percipit. Contra vero Dei visio est ejus consecutio & possessio, juxta illud Augustini lib. 83. questionum qu. 35. *Quid aliud est beate vivere, nisi aeternum bonum cognoscendo habere?* Sicut ergo divitiarum possessio divitem facit; regni consecutio regem; & sapientiae acquisitio sapientem: ita Dei visio hominem quodammodo Deum efficit, & in ejus similitudinem transformat. Unde D. Thomas 1. p. q. 25. art. 6. ad 4. ait quod humanitas Christi, ex hoc quod est unita Deo; & beatitudo creata, ex hoc quod est fructio Dei; & beata Virgo, ex hoc quod est Mater Dei, habent quandam dignitatem insitam ex bono infinito quod est Deus.

125 Secunda ratio discriminis est, quia dum res creatas videmus, illa immediate per suam essentiam non uniantur potentiae cognoscitivae, sed tantum mediante aliqua specie & similitudine ab illis diffusa, quae aliquod accidens est, subindeque diverti generis ab objecto quod representat: dum autem Beati Deum per visionem beatificam contemplantur, ipsa divina essentia immediate per seipsam, & sine ullo medio creato, eorum mentibus in ratione speciei conjungitur, subindeque ex hac ineffabili unionem Beati Deo assimilantur, imò, & quodammodo dij efficiuntur. Et hanc existimat D. Thomas 3. contra gentes cap. 51. fuisse mentem Apostoli, dum dixit: *Similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est.* Secundum hanc visionem

(inquit) Deo assimilatur, & ejus beatitudinem participes sumus; nam ipse Deus per suam essentiam, suam substantiam intelligit, & haec est ejus felicitas.

Circa tertium desiderium, quod est voluptatis seu delectationis, multa Scripturae & SS. Patrum testimonia hic adduci possent, ad probandum illud per visionem beatificam omnino satiari; quae brevitate causa praefermittimus, ut evidenti ratione id ipsum demonstremus.

Sciendum est igitur ex S. Thoma 1. 2. quest. 31. art. 5. delectationem quae percipitur ex cognitione, tria requirere, potentiam intelligentem sive sentientem objectum convenientem illi potentiae, & unionem objecti cum potentia: unde quantum potentia est aptior ad cognoscendum, & objectum nobilium, ac unio magis intima, tanto major ex ejus actu percipitur delectatio. Porro in visione beatifica haec tria perfectissimo modo concurrunt: nam intellectus, à quo elicitur, inter potentias cognoscitivas purior, altior, nobilior, & ut sic loquar, vivacior est, ac per hoc multo aptior ad cognoscendum: Deus, cum sit primum verum, & primum intelligibile, est altissimum & nobilissimum objectum; & unio ipsius cum intellectu ita intima, ut excepta hypostatica, major & intimior dari non possit.

Quis igitur capere vel suspicari poterit, quale & quantum gaudium illud sit, quod ex beatifica visione percipitur? quale illud osculum summi boni? qualis ille complexus celestis Sponsi? Certè si sensus nostri, quamvis sint potentiae corporales, & cum bestis nobis communes, habeantque objecta materialia & valde imperfecta, quae non minus saepe laedunt sensum, quam illum oblectant; eorumque unio cum potentia superficialis sit & externa, & in pluribus sensibus non fiat unio ipsius objecti, sed tantum imaginis cum potentia; tantum nihilominus delectationem experientur, objecta sibi convenientia percipiendo, ut non pauci propter illam ferè insaniant; quantum, quales, voluptatem capiet beata mens ex visione essentiae divinae, quae est bonum infinitum, ex quo omne bonum, in quo omne bonum, & super omne bonum, ut loquitur Augustinus? Adimplebis me latitiam cum vultu tuo (inquit Propheta) vel ut habet versio hebraica: *Satiata latitiarum cum faciebus tuis.* Quod Genebrardus ita exponit: *Cum aspectu faciei tuae est satietas perfecta, & plena jucunditas.* Et Varadius: *Camularissima abundantia omnium quae animam latitiam perfundere solent, & omne jus unditatu generant.* Unde idem Propheta, ut abundantiam hujusmodi latitiae & delectationis declaret, comparat illam torrenti: *De torrente, inquit, voluptatis tuae potabis eos.*

In torrente tria sunt: multitudo maxima aquarum ex montibus descendens; repentina inundatio, ubi enim paulò ante nihil erat aquae, conspicitur flumen ingens; denique impetus aquarum decurrentium, & secum omnia obvia rapiendum. Sic erit in beatitudine celesti: nam in momento, Deò clarè visò, omni bonorum genere affluemus; omnesque animae potentiae, & corporis sensus, mira voluptate & delectatione perfundentur, quae ad instar torrentis magno impetu animum rapiet in Dei admirationem & amorem. Si autem queras, ex quo fonte repentina illa inundatio oriatur in beatis? Respondet idem Propheta, subdens: *Quantum*

quod te est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen per hoc aperte declarans, clarum Dei visionem esse veluti fontem, a quo omnia Beatorum gaudia promanant, & a quo oritur torrens ille voluptatis, ac fluminis impetus, qui latificat civitatem Dei.

Eandem veritatem luculenter expressit Evangelista Christi Joannes Apocal. 22. ubi etiam sub simbolo & figura amenissimi fluvij, Sancto- rum felicitatem describit his verbis: *Et ostendit mihi fluvium aquæ vitæ, splendens tanquam crystallum, procedentem de sede Dei & Agni. In medio plateæ eius, & ex utraque parte fluminis lignum vite afferens fructum duodecim, per menses singulos rediens fructum suum, & folia ligni ad sanitatem Gentium.* Certè non poterat sub aptiori simbolo celestis beatitudo describi: etenim fluvius ille aquæ vitæ, splendens tanquam crystallus, nihil aliud est, quam clara Dei visio, quæ ad instar limpidi- simi & purissimi fluminis, totam Dei civitatem latificat. Fluvius ille a sede Dei & Agni proce- dere dicitur: quia visio beatifica ex Dei poten- tia, & Christi meritis originem ducit: vel quia gaudia æternæ beatitudinis præcipue ex fruitio- ne duorum procedunt, scilicet Dei in sua essen- tia & substantia, & Christi agni, in quantum ho- mo est. Unde D. Thomas 2. 2. qu. 2. art. 6. & 7. docet objectum principale beatitudinis esse at- tributa Dei, & mysteria Christi: & ipsemet Christus dicebat Joan. 17. *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Ie- sum Christum.* Præterea celestis ille fluvius ex utraque parte amenissimi arboribus, quæ per singulos menses reddunt fructus suos, circunda- tus merito dici potest: quia Dei visio plura ha- bet adjuncta sibi gaudia, quæ nunquam vetera- scunt, sed nova semper apparent, ut postea de- clarabimus. Denique non solum fructus, sed ip- sæ etiam folia ligni sunt ad sanitatem Gentium: quia in celesti illa beatitudine nihil reperire est inutile, nihil parvum; omnia quæ ad illam spe- ctant, præiosa sunt, omnia utilia, ac delectabilia; ipsa quoque folia ligni vitæ, id est dotes corpo- ris gloriosi, ex animæ dotibus profuentes, omne languorem & infirmitatem depellunt, ac perpe- tuam incorruptionem & incolumitatem præ- stant.

Quam magna ergo multitudo dulcedinis hæc Domine, quam abscondisti timentibus te, & de- cisti videntibus te! Certè tam ingens & im- mensa est, ut in cor hominis intrare non possit; & potius homo dicatur in gaudium illud intrare, quam illud in hominem, juxta illud Christi Mat. 23. *Intra in gaudium Domini tui.*

Hæc est differentia (inquit Lanuza) inter gaudium hujus mundi & paradisi, quod primum, pro parte parvum & modicum, dicitur intrare in corpore, potestque capi re tam exigua, quale est cor humanum: aliud vero, quia immensum & infi- nitum, concludi corde nequit humano: adeo- que melius dicitur homo, in illud intrare gau- dium, quam illud gaudium in cor hominis. Quod videm hoc exemplo declarari: si sumas poculum aquæ, & de facili illud in corpore tuo comprehendes: è contra verò si demergaris in flumen, vel in mare, capere id non poteris, sed potius illud te capiet. Mundi hujus voluptates exigue sunt & modice, ac veluti leves haustus quos bibimus, & subito evanescent: è contra verò gaudium celeste ad instar est fluminis aut

maris immensi, juxta illud Eccl. 39. *Benedictio illius quasi fluvius inundavit: Quare melius homo in illud, quam illud in hominem, intrare dicitur.*

Aliud etiam reperitur discrimen egregium inter voluptates terrenas & celestes, quod ele- ganter exponit D. Gregorius homil. 36. in E- vang. his verbis: *Hoc deflare fratres charissimi inter delicias corporis & cordis solet, quoddam corporales delicia cum non habentur, grave in se desiderium accendunt; cum verò habita eduntur, com- edentem proinus in fastidium per satietatem ver- tunt. At contra spirituales delicia, cum non ha- bentur, in fastidio sunt: cum verò habentur, in desiderio: tantoque à comedente amplius esu- riantur, quanto & ab esuriente amplius com- eduntur &c.* Bona ergo creata, quia finita & limitata sunt, per sui fruitionem excludunt desiderium, & dum satiant, pariunt fastidium. Econtra verò bonum increatum, cum infi- nita sit dignitatis & dulcedinis, tam sua- viter implet, tam delectabiliter satiat, ut in ejus fruitione regnet desiderium, & in sa- tietate vigeat illius appetitus. Unde D. Petrus loquens de Spiritu Sancto ait: *In quem desiderant Angeli proficere.* Et Petrus Damianus in hym- nino de gloria paradisi, ex dictis D. Augustini collecto, felicitatem Sanctorum describens, habet hos versus:

*Vno pane vivunt cives utriusque patriæ,
Avidi & semper pleni, quod habent desiderant,
Non satietas fastidit, neque fames cruciat,
Inbiantes semper edunt, & edentes inbiant.
Cum ergo (inquit Gregorius in Moralibus)
ad ipsum fontem vitæ devenerimus, erit nobis delecta-
biliter impressa, sitis simul & satietas: sed longe aberit
à siti necessitas, longè à satietate fastidium,
quia sitientes saturabimur, & saturati sitio-
mus.*

Si quis autem a me quærat, quæ sint præcipuæ gaudij beatifici causæ? Brevisiter respondeo triplicem gaudij Beatorum ma- teriam nobis insinuari Numer. 13. per fructus illos, quos attulerunt exploratores de terra promissionis, ficus scilicet, uvæ, & malo- granata: Nam per ficum intelligenda est dul- cedo quæ percipitur ex contemplatione Dei- tatis: per uvam, dulcedo quæ percipitur ex aspectu Christi humanitatis, in torculari crucis expressa: & per malogranata, in quibus gra- na ordinatè se habent, & miro ordine distin- guuntur, gaudium quod percipitur videndo ordinatam Sanctorum societatem, & penè innu- merabilem Angelorum exercitum (quorum nullus cum alio in specie convenit) eorumque omnium ac singulorum differentias. Item Apo- cal. 12. per coronam duodecim stellarum, quæ erant in capite mulieris, insinuatur nobis gau- dia duodecim Beatorum, puta duodecim co- gnitiones, quæ electos in æternum latificabunt; quarum tres attingunt tres personas Sanctissimæ Trinitatis, novem vero reliquæ novem or- dines Angelorum. Vel etiam sub simbolo duo- decim stellarum dici potest, significari in pri- mis tres animæ dotes, scilicet Dei visionem, comprehensionem, & fruitionem: deinde qua- tuor dotes corporis, nimirum claritatem, subtilitatem, agilitatem, & impassibilitatem: denique satietatem quinque sensuum. De qui- bus omnibus fuit disputatio sequenti disse- remus.

32 Superest desiderium æternitatis seu immor-

Serm.
30. in
Cantic.

Diff. 5.
art. 1.

talitatis, quod etiam in beatifica visione exple-
tur. Cum enim illa sit immutabilis & tota simul,
& nullam (ut ait Bernardus) capiat ex eo quodd est,
sunt, vel erit, mutationem (quia principia ad illam
concurrentia, scilicet lumen gloriæ, & essentia
divina per modum speciei unita, manent omni-
no invariata) non mensuratur tempore, aut
ævo; sed æternitate participata, ut in tractatu
de visione beata ostendimus. Unde Augustinus
13. confess. cap. 15. loquens de beatis, Vident
(inquit) faciem tuam semper, & ibi agunt sine syl-
labis temporum; semper loquunt, & nunquam praterit
quod legunt; non clauditur codex eorum, nec plica-
bitur liber eorum, quia tu ipse illis hoc es, & eris in
æternum. Deinde, cum intelligere sit gradus per-
fectissimus vitæ, & intellectio operatio perfecte
vitalis; Beatus videndo Deum, & ipsam per to-
tam æternitatem contemplando, vivet vitæ æ-
ternæ & interminabili, juxta illud Christi Joan.
17. Hac est vita æterna, ut cognoscant te Deum &c.
Unde Isaias 25. dicitur: Faciet Dominus exerci-
tuum omnibus populus in monte hoc convivium vindi-
cæ, pinguium medullarum, vindemie defecate:
quia in monte gloriæ æternum faciet Deus ele-
ctis suis convivium, in quo omnium deliciarum
florem, & omnium bonorum medullam illis mi-
nistrabit, juxta illud Tertulliani lib. 1. adversus
Marcionem cap. 3. In unum necesse est summitas
magnitudinis eliquetur. Postea addit Isaias, quodd
Deus præcipitabit mortem in sempiternum. Ubi ad
illam videtur alludere consuetudinem, quâ
olim facinorosi de monte præcipitari solebant;
per hoc nimirum significans, quodd Deus post
diem judicii mortem de excello monte gloriæ
præcipitabit ad imum inferni, ubi sedes ejus in
æternum manebit. Cum enim mors à peccato
dimanet, sitque veluti ejus filia, debet cum pec-
cato in eodem simul habitare loco, nimirum in
inferno, qui idcirco vocatur puteus interitus: ubi
ipsis damnatis tanquam proprio pabulo in æter-
num se nutriet, juxta illud Prophetæ: Sicut oves
in inferno positi sunt, mors depascet eos: nec eos ta-
men unquam consumet: nam, ut ait Bernardus,
si morientur ut semper vivant, sic vivent ut semper
morianantur.

133 Concludamus ergo hanc digressionem cum
De spi-
ritu &
littera
cap. 33.

Augustino. Illa cogitatione, illa visione, illa contem-
platione satiabitur in bonis anima desiderium. Hoc
enim ei solum sat est, ultra non habet quod appetat,
quod inhiat, quod requirat: Nam desiderio hujus satie-
tatis ardebat, qui Domino Christo dicebat: ostende no-
bis Patrem, & sufficit nobis.

Huc ergo contendite, mortales, ad fontem
vitæ currite, & festinate ingredi in illam re-
quiem.

Boetius
lib. 3. de
consol.
1170,
11.

Huc omnes pariter venite capri,
Quos fallax ligat improbis catenis,
Terrenas habitans libido mentes.
Hic erit vobis requies laborum:
Hic portus placida manens quiete.
Hoc unum miseris patens ædificium.

ARTICULUS III.

Convelluntur fundamenta æverse
sententiæ.

§. I.

Præcipuum Scoti argumentum diluitur.

Præcipuum Scoti fundamentum sumitur ex
perfectioe amoris beatifici, & potest
breviter proponi. Formalis beatitudo in perfe-
ctissima operatioe intellectualis nature debet
consistere: Sed amor beatificus perfectior est vi-
sione: Ergo in illo consistit formalis beatitudo.
Major videtur certa, Minor autem, in qua vide-
tur esse posita difficultas, probatur multiplici-
ter. Primum ex Platone, qui præfert amorem
cognitioni, & ait: Nihil habeo majus in me, quam
quod amo; nihil melius, quam quod amo. Et potest
confirmari ex D. Thoma 1. part. quæst. 82. art. 1.
ubi docet amorem rerum quæ sunt supranos,
excedere in perfectione cognitionem illarum;
& contra cognitionem rerum quæ sunt infra
nos, superare illarum dilectionem; quia restipe-
riores nobilior esse habent in se, quam in intel-
lectu; unde quando intellectus eas intelligit, il-
la quodammodo descendunt, & vilescunt; res
verò inferiores nobilior esse habent in intelle-
ctu, quam in seipsis; unde per cognitionem in-
tellectus nobilitantur. Ex quo ibidem inferunt,
quodd melior est amor Dei, quam cognitio; con-
tra verò melior est cognitio rerum corpora-
lium, quam amor: Ergo amor beatificus perfe-
ctior est visione.

Secundò probatur eadem minor: Ordo Scitæ
phinorum est superior ordini Cherubimorum, ut
docet Dionysius cap. 7. de cælesti Hierarchia:
Sed nomen Seraphim sumitur ab ardore chari-
tatis; Seraph enim Hebraicè, Latine accendere
dicitur: nomen autem Cherubim à plenitudine
scientiæ derivatur; Cherub enim scientiæ multi-
plicata, sive plenitudo scientiæ interpretatur, ut
stat scientiæ, & ardore luci. Unde Bernardus
serm. 3. de verbis Isaiæ, alloquens Luciferum,
bellissime ait: Bonum erat tibi, si gnifer magis es,
quam Lucifer.

Addit Ficinus, perfectissima omnia in rebus
creatis esse amoris symbola: nam inter plane-
tas Sol suo calore amoris symbolum est; inter
elementa ignis; inter meta ha aurum; & inter
gemmas carbunculus, qui est veluti carboac-
ensus.

Tertiò, Finis præstantior est his quæ sunt ad
finem: Sed visio Dei ordinatur ad amorem bea-
tificum, & non est converso; nam ut ait Ansel-
mus lib. 2. cur Deus homo, cap. 1. Rectius verba
est, cognoscere ut diligamus; perverius autem, dil-
gere ut cognoscamus: Ergo amor beatificus per-
fectior est visione.

Quartò, Actus charitatis est perfectior fide:
Ergo etiam est perfectior beatifica visione. An-
tecedens est certum, & patet ex verbis Apostoli
1. ad Corinth. 13. Nunc autem manent fides, spes,
charitas, tria hæc: major autem horum est charitas.
Consequentia verò probatur: Nam species ge-
neris perfectioris, nequit in perfectione excedit
à specie generis ignobilioris: Ergo si actus chari-
tatis